

Tidig hovvård

FÖR STARKA OCH HÅLLBARA HOVAR

Fölungens hovar växer snabbt och fölets skelett är formbart. Kontroll och korrigeringar av fölets hovar under den första tiden kan förebygga många framtida problem.

Rose-Marie Clark är specialist på fölbenskorrigeringar och berättar här om hur vi genom tidig hovvård kan ge fölet goda

chanser till starka och hållbara hovar och ben.

TEXT OCH FOTO » EVA JACOBSEN SVATON

självt men ibland behövs hjälp på traven. Och den hjälpen måste sättas in tidigt i fölunge ns liv.

FÖRSTA HOVKOLLEN

– Om fölet kan stå upp, dia och röra sig utan problem behöver man inte tillkalla hovslagare förrän fölet blivit tio – fjorton dagar, säger Rose-Marie. Mycket som ser lite avvikande ut rättar till sig av sig självt under den första tiden.

Har fölet däremot problem med att röra sig normalt ska hovslagaren tillkallas direkt. Och vid tio-fjorton dagar bör en hovslagare alltid träffa fölungen för en första kontroll och eventuell verkning.

BÄSTA TIDEN FÖR ÅTGÄRD

En fölunge s hovar växer mer än dubbelt så fort som hovarna på en vuxen häst. Små detaljer kan alltså utvecklas mycket snabbt och bli till problem om dom inte åtgärdas i tid.

Därför är det så viktigt med en tidig första kontroll och upprättandet av en plan för täta och regelbundna kontroller under fölungens första år.

– Den bästa tiden att åtgärda

fölets hovar är när den är mellan två och fyra veckor gammal, upp lyser Rose-Marie. Då är skelettet fortfarande formbart och fölungen har ännu inte blivit så tung. Väldigt mycket kan korrigeras om man börjar i tid.

Hon berättar att när fölet är äldre än en månad har det blivit avsevärt tyngre och problem som inte fanns från början kan dyka upp.

– För åtgärder av fölhovar finns det inget ”sedan”, säger Rose-Marie med eftertryck. På en vecka kan något som sett ganska oförargligt ut blivit ett rejält problem.

GENERNA PÅVERKAR

Det finns mycket som påverkar fölets hovar och benställning. En mycket viktig del är föräldrarna.

– Den genetiska faktorn är väldigt betydelsefull vad gäller hovkvalitet och benställning, så tänk dig för när du väljer föräldrar, uppmanar Rose-Marie.

Med dom flesta föl kan du alltså avvakta med besök av hovslagare tills dom är tio dagar till två veckor gamla.

Det finns dock vissa lägen då

Dom flesta föl föds utan problem med hovar och ben men det är inte ovanligt med avvikande benställningar. Ibland rättar detta till sig av sig

» **Den bästa tiden** att åtgärda fölets hovar är när den är **mellan två och fyra veckor gammal.** Våldigt mycket kan korrigeras **om man börjar i tid** «

ROSE-MARIE CLARK

du absolut inte bör vänta utan måste tillkalla veterinär/hovslagare direkt.

– Om fölet viker ett ben och inte belastar det, om det står på tå eller om det viker hasen och står på ballarna eller kotorna, bör du få hjälp inom max ett par dygn, säger Rose-Marie.

Rose-Marie Clark är specialist på fölbenskorrigering. Idag finns hon på Brunmåla hästklirik en dag i veckan, på Solvalla Hästklirik en gång i veckan och skor även kunder hemma. Rose-Marie undervisar och håller föreläsningar i hovslageri och korrigering av felaktiga benställningar hos föl vid flera olika utbildningar. Hon har ett nära samarbete med hovslagare i hela landet och kan tillsammans med dom göra förebyggande åtgärder för föl via internet.

– För åtgärder av fölho var finns det inget "sedan", säger Rose-Marie med eftertryck. På en vecka kan något som sett ganska oförargligt ut blivit ett rejält problem.

Somliga föl föds x-benta i framknät. Har det inte rättat till sig innan fölungen är tio till fjorton dagar gammal, bör en hovslagare hjälpa till. Rose-Marie berättar att det vanligen inte är x-bentheten i knät som är problemet utan att hästen ofta tenderar att bli inåttåad på samma ben.

– Det är alltså inte bara carpus, utan också kotan som ska korrigeras.

Hon förklarar att det finns mycket att göra genom verkning, medicinering, skoning och rekommendation av underlag. Men det måste ske tidigt för att fölet inte ska få några bestående men.

X-BENTHET

Somliga föl föds x-benta i framknät (carpus). Har det inte rättat till sig innan fölungen är tio till fjorton dagar gammal, bör en hovslagare hjälpa till.

Rose-Marie berättar att det vanligen inte är x-bentheten i knät som är problemet utan att hästen ofta tenderar att bli inåttåad på samma ben.

– Enligt naturens önskemål kommer fölet själv att rätta upp vin-

keln och placera hoven lodrätt under knät. Men följden kan bli att kotan vrider sig med resultatet att hästen blir inåttåad. Det är alltså inte bara carpus, utan också kotan som ska korrigeras.

En korrigeri i carpus bör ske inom sex månader medan en korrigeri i kotan måste utföras redan inom tre månader. Det är alltså extra viktigt att en x-bent fölunge får hjälp tidigt.

– Det finns också relativt enkla operativa ingrepp att ta till om man inte kan lösa det på annat sätt, tillägger Rose-Marie.

WIND-SWEPT

En felställning som Rose-Marie uppfattar har blivit vanligare på

Om fölungen börjar gå på tå, så kallat ballerina, har den säkerligen ont i fötterna och behöver hjälp med det snaraste.

senare tid är vad som kallas wind-swept. Det innebär att båda benen i ett benpar, oftast bakbenen, lutar åt samma håll. Ofta är felställningar följden av att fölungen haft

» Enligt naturens önskemål kommer fölet själv att rätta upp vinkeln och placera hoven lodrätt under knät. Men följden kan bli att kotan vrider sig med resultatet att hästen blir inåttåad «

Om fölet har så veka böjsenor att det nästan står på kotorna behöver det hjälp inom max ett par dygn.

det trångt i livmodern och inte fått tillräckligt med plats.

Eftersom aveln av sporthästar gått mot alltmer långbenta individer kan detta möjligen vara en av anledningarna till att antalet föl som föds "wind-swept" tycks ha ökat.

– Oftast rätar fölet själv upp benen mycket bra under dom

första tio dagarna, säger Rose-Marie. Men om den vid tio dagars ålder inte är helt upprätaad behöver den hjälp. Annars är risken för sekundära problem stor.

Bakbenen tar, enligt Rose-Marie, längre tid att korrigera än frambenen. Det är därför viktigt att inte vänta längre än tio dagar med att ge fölungen hjälp om den

Att gå ute i hagen är härligt för fölungen. Somrar då det blir hårt i marken kan fölet dock bli öm i hovarna och då kan det vara välgörande att växla om med att gå på exempelvis ridbanan då och då.

inte själv förmått räta upp benen helt.

VIDRÖR DET NYFÖDDA FÖLET

Det räcker dock inte med att göra sig en bild av fölungens hovar vid födelsen. Det gäller att ha full koll därefter också.

– Kontrollera din fölunges hovar varje dag, råder Rose-Marie. Lyft på fötterna, titta hur dom ser ut, kratsa och rengör dom. Iaktta fölet i hagen och se hur det rör sig.

För att underlätta hanteringen och visiteringen av fölet, tipsar Rose-Marie om att redan när det är nyfött, alltså bara några timmar gammalt, ta på och hålla i benen och vidröra det på känsliga ställen så som öron och nos.

– Att låta fölet vara med om detta så tidigt underlättar jättemycket vid fortsatt hantering.

HÅRT UNDERLAG KAN BIDRA TILL BOCKHOV

Sulan på fölets hov är mjuk och det är lätt hänt att fölet under torra somrar med hårda marker, får ont i fötterna.

– Märker du att fölungen är öm i fötterna måste du agera, säger Rose-Marie. En ömhet kan du upptäcka genom att trycka på sulan eller genom att ta fölets puls. Vid kraftig puls kan du räkna med att fölet känner smärta. Och om fölet har börjat gå på tå är anledningen säkerligen att den har ont i fötterna.

Om fölet har ont i fötterna kan den börja gå mer eller mindre på hovspetsarna, "på tå", vilket kallas "ballerina". Detta kan bland annat leda till uppkomsten av bockhov, en hov som får för höga och trånga trakter.

Det kan finnas fler orsaker till

Schema för

KONTROLL AV FÖLETS HOVAR

Förutsatt att där inte är några problem, som gör att hovslagaren behöver komma oftare, rekommenderar Rose-Marie följande schema för kontroll av fölunge's hovar:

Dom första fem till sex veckorna bör fölunge's hovar kontrolleras av hovslagare en gång i veckan om möjligt. Därefter varannan vecka till tre månaders ålder och sedan var tredje vecka tills fölet blivit sex månader.

Från sex månader till ett år bör den kontrolleras en gång i månaden. Vid ett års ålder blir schemat, om allt ser bra ut, detsamma som för en vuxen häst.

Huruvida fölet bör verkas avgör hovslagaren från gång till gång.

Godkänd hovslagare

Om du behöver hjälp till din fölunge är det viktigt att du anlitar en hovslagare som är godkänd av Statens Jordbruksverk. En lista över godkända hovslagare hittar du på Svenska Hovslagareföreningens eller Jordbruksverkets hemsida.

Rose-Marie tipsar om att stoppa ner leriga fölhover i en hink med vatten, ett enkelt sätt att få dom rena.

» När fölet är **fyra månader** sitter endast en liten **bit av fölhoven kvar**. Det är **inte ovanligt att en bit av tån bryts av** och att det då **tränger in grus, som gör ont och leder till att fölet börjar gå på tå** «

ROSE-MARIE CLARK

banan då och då. Och att kanske låta dom gå i egen hage ibland eller under en period om du ser att det är alltför mycket spring i flocken.

Rose-Marie berättar att smärta nästan alltid är orsaken till att fölungen går på tå.

– För att kunna åtgärda problemet är det viktigt att inte bara exempelvis sätta på en sko utan att verkligen hitta orsaken.

FÖR MYCKET MAT GER FÖR SNABB TILLVÄXT

Torra somrar med dåligt bete kan indirekt vara orsaken till bockhov. Rose-Marie förklarar.

– Sådana somrar kan man i sin iver att ge mamman tillräckligt med mat, i stället överutfodra, så att mjölkproduktionen blir kraftigare. Detta leder till en alltför snabb tillväxt hos fölet, vilket kan resultera i inflammerade tillväxtzoner, smärta och därmed att fölet, för att avlasta, börjar gå på tå.

Skulle fölungen komma åt att äta av mammans kraftfoder kan samma scenario uppstå.

Rose-Marie påpekar att även mycket lite av mammans kraft-

Rose-Marie tipsar!

Boots kan vara ett sätt att skydda fölets hovar om den besväras av hårt underlag. Easy boot Mini, speciellt designad för miniatyrhästar, ponnyer och föl, finns att beställa på nätet.

ömhet i hovarna och uppkomst av bockhov. Ofta hittar man grunden i fölets miljö.

– Hårt underlag kan vara en anledning. En annan att fölungen rör sig mer än den egentligen vill och blir trött. Det kan vara resultatet av att den går ute i en flock och lockas att röra sig alltför mycket.

Det kan alltså vara klokt att torra somrar med hårt underlag, låta föl och mamma byta hagen mot exempelvis en mjukare rid-

föder faktiskt är ganska mycket för en fölunge.

PORÖSA HOVAR SLÄPPER IN GRUS

En annan orsak till bockhov kan vara att fölet fått en sten i hoven eller att grus trängt in varpå fölet blivit öm i hoven.

Rose-Marie berättar att det inte är ovanligt att problem med bockhov visar sig vid ungefär fyra månaders ålder.

– När fölet är fyra månader sitter endast en liten bit av föl-hoven kvar. Den är ganska skör och fölet har blivit bra mycket tyngre. Det är inte ovanligt att en bit av tån bryts av och att det då tränger in grus, som gör ont och leder till

att fölet börjar gå på tå.

Också på hösten blir patienter med bockhov mer frekventa.

– Många föl föds i maj-juni. Framåt hösten har dom blivit ett halvår och hoven som fanns från början har vuxit ner helt. I våtan och leran på hösten blir hovarna porösa och därmed tränger grus lättare in under bärranden och förorsakar smärta.

RENGÖR HOVARNA

Var alltså noga med att rengöra fölets hovar.

– Lyft, kratsa och rengör fölets hovar varje dag. Använd en tandborste för att borsta ur dom, sand åter sig in i hovarna. Är det lerigt ute kan du ta en hink med

I våtan och leran på hösten blir hovarna porösa och därmed tränger grus lättare in under bärranden och förorsakar smärta. En tandborste är ett bra redskap för att borsta ur dom små fölhovarna.

vatten och stoppa ner fölets hovar i en och en för att enkelt rengöra dom, avslutar Rose-Marie.